

ZELENI PREHOD V SLOVENSKEM TURIZMU: TURIZEM IN BLAŽENJE PODNEBNIH SPREMEMB

MAJA TURNŠEK

Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Brežice, Slovenija
maja.turnsek@um.si

Prispevek oriše rezultate ciljnega raziskovalnega projekta »Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma« (ARIS V7-2128) glede vloge turizma pri blaženju podnebnih sprememb. Pri tem izpostavlja vlogo Evropskih zavez Zelenega prehoda in umeščenost slovenskega turizma v širše evropske strategije. Hkrati prispevek analizira razvoj deklarativnih podnebnih zavez v turizmu: od Djerba deklaracije (2004), do Davos deklaracije (2007) in zadnje Glasgowske deklaracije (2021). Prispevek predstavi potrebne strateške preusmeritve trajnostnega razvoja turizma z osrednjim fokusom na štirih hierarhično razporejenih strategijah zmanjševanja izpustov: izogibanje, zmanjševanje, iskanje alternativ in šele kot zadnjo možnost tudi izravnava. Pri tem gradi na rezultatih modela izračuna ogljičnega odtisa slovenskega turizma. Analizirana so štiri področja turizma: prevoz, nastanitve, doživetja in prehranski sistemi. Rezultati pokažejo, da je potreben predvsem strateški fokus na prevozu turistov, ki zavzame največji delež ogljičnega odtisa slovenskega turizma. Na drugem mestu je potreben fokus na nastanitvah, kjer so pa potenciali hitrega doseganja ciljev do 2030 med vsemi področji turizma največji.

Ključne besede:

turizem,
ogljčni
odtis,
blaženje
podnebnih
sprememb,
Glasgowska
deklaracija

GREEN TRANSITION IN SLOVENIAN TOURISM: TOURISM AND CLIMATE CHANGE MITIGATION

MAJA TURNŠEK

University of Maribor, Faculty of Tourism, Brežice, Slovenia
maja.turnsek@um.si

The contribution outlines the results of the targeted research project "Climate change and sustainable tourism development in Slovenia" (ARIS V7-2128) regarding the role of tourism in mitigating climate change. It highlights the role of European Green Deal commitments and the placement of Slovenian tourism within broader European strategies. Simultaneously, the contribution analyses the development of declarative climate commitments in tourism: from the Djerba Declaration (2004) to the Davos Declaration (2007) and the latest Glasgow Declaration (2021). The article presents the necessary strategic shifts for the sustainable development of tourism, with a central focus on four hierarchically arranged emission reduction strategies: avoidance, reduction, seeking alternatives, and only as a last resort, offsetting. It builds on the results of the carbon footprint calculation model for Slovenian tourism. Four tourism sectors are analysed: transportation, accommodations, experiences, and food systems. The results indicate that there is a need for a strategic focus, particularly on tourist transportation, which constitutes the largest share of the carbon footprint of Slovenian tourism. Accommodations come second, offering the highest potential for achieving goals by 2030 among all tourism sectors.

Keywords:

tourism,
carbon
footprint
climate
change
mitigation,
Glasgow
Declaration

1 Uvod

Na Fakulteti za turizem Univerze v Mariboru in Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani smo v letu 2023 zaključili vseslovenski ciljni raziskovalni projekt V7-2128 Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma, ki sta ga naročila Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport ter Javna agencija za znanstveno raziskovalno in inovacijsko dejavnost. Projekt sta vodili dve vprašanji: (a) Kakšna je vloga slovenskega turizma pri nastanku ogljičnega odtisa ter s tem priporočila ukrepov zmanjšanja ogljičnega odtisa oz. blaženja podnebnih sprememb? In (b) Kakšni so scenariji vpliva podnebnih sprememb na slovenski turizem in s tem priporočila o prilagajanju slovenskega turizma podnebnim spremembam? V prispevku predstavljamo rezultate raziskave, vezane na prvo vprašanje (celotni rezultati so dostopni v (Turnšek & Pogačar, 2023 (v tisku)).

2 Od globalnih deklaracij do Zelenega prehoda EU in slovenske strategije trajnostnega razvoja turizma

Blaženje podnebnih sprememb pomeni ukrepe zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov oz. z drugimi besedami zmanjševanje našega ogljičnega odtisa. V letu 2021 je Svetovna turistična organizacija (UNWTO) pozvala turistične deležnike k podpisu Glasgowske deklaracije kot zaveze k desetletju podnebnih ukrepov v turizmu. V deklaraciji se podpisniki zavežejo k oblikovanju, javni objavi in javnemu spremljanju svojih akcijskih načrtov o podnebnih ukrepih. Večinoma se zahtevani ukrepi navezujejo na vlogo turizma pri blaženju podnebnih sprememb – to je preprečevanju, da bi se potencialno najhujši scenariji, katerim bi se morali prilagajati, sploh udejanjili. Glasgowska deklaracija poziva turistične akterje k merjenju svojega ogljičnega odtisa turizma, njegovemu zmanjševanju, obnovi in zaščiti ekosistemov, sodelovanju in širjenju znanja ter zadostnemu financiranju potrebnih podnebnih ukrepov (glej Sliko 1).

Glasgowska deklaracija je zgolj zadnja v nizu globalni turističnih zavez o vlogi turizma pri blaženju in prilagajanju na podnebne spremembe. Že pred dvajsetimi leti je UNWTO sprejela Djerba deklaracijo (UNWTO, 2004), tri leta kasneje pa Davos deklaracijo (UNWTO, 2007). V primerjavi s prejšnjima deklaracijama, zadnja Glasgowska deklaracija (UNWTO, 2021) predstavlja pomemben korak naprej, saj vključuje jasno določene ukrepe, časovne roke, pa tudi zavezo javnega in rednega

objavljanja napredka pri podnebnih zavezah. Vendar gre za deklarativen in nezavezujoč dokument. Kot izpostavljata (Scott & Gössling, 2021), so priporočila vsebinsko podobna že vseh dvajset let, ki pa jih je v prvi vrsti zaznamovalo neukrepanje in ni dokazov, da sta prejšnji deklaraciji dejansko spremenili rast toplogrednih plinov v sektorju turizma ali vplivali na vključevanje podnebnih sprememb v politiko in načrtovanje turizma.

Slika 1: Glasgowska deklaracija v turizmu, UNWTO 2021

Vir: (Turnšek et al., 2024) , str. 43

Več neposrednih učinkov lahko pričakujemo od zavez Evropske unije k t.i. Zelenemu prehodu. »Podnebni in energetskei okvir 2030« Evropskega sveta določa zavezujoči cilj za zmanjšanje izpustov na ozemlju EU za vsaj 40 % do leta 2030 (glede na 1990). Sveženj »Pripravljeni na 55« je sklop predlogov za revizijo in posodobitev zakonodaje EU in vsebuje predlagano zakonodajo na naslednjih

področjih: sistem EU za trgovanje z emisijami; uredba o porazdelitvi prizadevanj; raba zemljišč in gozdarstvo; infrastruktura za alternativna goriva; mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah; socialni sklad za podnebje; RefuelEU letalstvo in FuelEU pomorski promet; standardi emisij za avtomobile in kombinirana vozila; obdavčitev energije; energija iz obnovljivih virov; energijska učinkovitost in energijska učinkovitost stavb (Evropski (Svet, 2022)). Skoraj vsa ta področja zadevajo turizem in bodo pričakovano pomembno vplivala na večjo uveljavljanje ukrepov blaženja podnebnih sprememb v turizmu.

Slovenija ima dolgo tradicijo izpostavljanja trajnosti v spodbujanju razvoja turizma, pri čemer bi izpostavili predvsem delovanje Zelene sheme slovenskega turizma, kjer je med vsemi državami, ki omogočajo trajnostno certificiranje Slovenija pri samem vrhu po številu destinacij, ki so se odločile za certifikat. Večji izziv je vključevanje turističnih ponudnikov v procese trajnostnega certificiranja, kjer bodo potrebne dodatne spodbude in sankcije. Strategija slovenskega turizma 2022-2028 ((MGRT, 2022) za osrednji cilj izpostavlja razvoj, ki bi omogočal nadaljnjo rast turizma, a z manjšim okoljskim in ogljičnim odtisom, pri čemer se glede zelenega prehoda in ukrepov blaženja podnebnih sprememb osredotoča predvsem na odtis nastanitev in prevoz turistov po destinaciji. Vendar, kot booo videli spodaj, tudi do tri četrtine ogljičnega odtisa slovenskega turizma predstavlja sam prevoz na destinacijo, tj. do Slovenije.

Strategija nadaljnje določa cilj »*Vzpostavitev nacionalnega sistema za merjenje, zmanjšanje in izravnavo ogljičnega odtisa v turizmu*«:

Za potrebe naslavljanja izzivov na področju razogljčenja slovenskega turizma ukrep predvideva več ključnih aktivnosti:

- a) *Vzpostavitev učinkovitega digitalnega orodja za merjenje, spremljanje in izračunavanje predvidenih kazalnikov CO₂ ekv. odtisa podjetij in obiskovalcev tako na ravni destinacij kot tudi ponudnikov in sprotnih izračunov na nacionalni ravni, tudi v navezavi z Nacionalnim informacijskim središčem (z možnostjo nadgradnje obstoječega orodja za destinacije, razvitega v sodelovanju med KSG in Univerzo Breda z Nizozemske, oziroma prek CRP Analiza vpliva podnebnih sprememb in turističnega prometa na trajnostni razvoj turističnih destinacij z identifikacijo potrebnih ukrepov za javni in zasebni sektor ipd.*

- b) *Oblikovanje in pospeševanje modelov, ki nižajo CO₂ odtis na nivoju ponudnikov in destinacij, tudi prek uvajanja »default« trajnostnih nastavitvev turizma (tj. preoblikovanje ponudbe na način, da je za obiskovalca trajnostno vedenje lažje dostopno kot netrajnostno – npr. danes sobo »defaultno« vsake dan očistimo, gost pa lahko izbere, da tega ne želi; premik »defaulta« v smer, da sobe »defaultno« vsake dan ne očistimo, gost pa lahko izbere, da to želi);*
- c) *Finančno in svetovalno pomoč destinacijam in podjetjem pri pripravi in implementaciji ukrepov za zmanjšanje ogljičnega odtisa in blaženje podnebnih sprememb;*
- d) *Razvoj lokalnih (destinacijskih ali nacionalnih) ponorov, ki omogočajo lokalne izravnave.*

V projektu CRP Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma odgovarjamo predvsem na točki a) in c) predlaganega ukrepa. V delovnih paketih 1 in 3 smo oblikovali model ocenjevanja ogljičnega odtisa slovenskega turizma na ravni destinacij glede na štiri osrednja področja TGP: prevoz, nastanitve, doživetja in prehranski sistemi. Še preden pa preidemo na vprašanje blaženja podnebnih sprememb, pa naslovimo osrednje ugotovitve na področju prilagajanja slovenskega turizma podnebnim spremembam in vprašanju nevarnosti t.i. maladaptacije – oblik prilagajanje, ki bodo pomenile večji ogljični odtis in s tem nasprotje blaženju (z zavedanjem, da je blaženje v prvi vrsti globalen izziv, medtem ko je prilagajanje lahko lokalizirano).

3 Potrebe po prilagajanju slovenskega turizma

Temperatura ozračja v Sloveniji je bila v zadnjem desetletju (2011–2020) za 2,1 °C nad predindustrijsko dobo. Do sedaj je slovenski turizem prepoznal posledice podnebnih sprememb predvsem v (a) potrebah po prilagajanju zimskega turizma, a tudi v (b) pozitivnem trendu podaljšanja sezone poletnega turizma. V prihodnosti lahko slovenski turizem pričakuje še (c) povečanje števila, njihovega trajanja in intenzitete vročinskih valov, (d) povečane izzive upravljanja vodnih virov s povečanimi tveganji za sušo, ter (e) porast vremenskih ekstremov in s tem grožnje varnosti tako turistom kot turističnim delavcem, vključno z gmotno škodo turistični infrastrukturi (Turnšek et al., 2023 (v tisku)).

Slika 2: Število vročih dni v Ljubljani, pretekli trendi. Opomba: upoštevan je odklon od povprečja referenčnega obdobja in prikazana negotovost.

Vir: (Turnšek et al., 2023 (v tisku)); podatki ARSO 2022

Pričakujemo lahko povečanje števila, trajanja in intenzitete vročinskih valov. Ljubljani se bo npr. pričakovano najbolj povečal negativni vpliv kombinacije temperature in vlažnosti, ki ju človeško telo najtežje prenese. Posledice so v prvi vrsti zdravstvene, kar prizadene najbolj ranljive: starejše, otroke in bolne, vendar se morajo tudi sicer zdravi prilagoditi npr. vsaj z izborom aktivnosti ob drugih delih dneva, primernimi oblačili, pitjem dovolj tekočine ipd.

Odgovornost turističnih akterjev presega osnovne ukrepe kot so informiranje, omogočanje primerne števila javno dostopnih pitnikov, skrb za hlajenje prostorov in primerno ozelenitev zunanjih površin. Turizem mora biti aktivnejši pri skrbi za zaposlene v vročini in dosegljivosti zdravstvene oskrbe, tako zdravstvenih ambulant kot dostopnosti defibrilatorjev in primerne znanja o njihovi uporabi. Prav tako je treba izobraževati delavce in turiste o drugih povečanih zdravstvenih težavah, od alergij (npr. na ambrozijo), do zdravstvenih težav s spremembami habitatov insektov (npr. hrastov in pinijev sprevodni prelec) (Turnšek in Pogačar, 2023).

Povišanje temperature v Sloveniji najverjetneje ne bo vodilo do tega, da bi poleti turisti zamenjali Slovenijo za drugo destinacijo. Bolj verjetno se bodo turisti prilagajali vročini z:

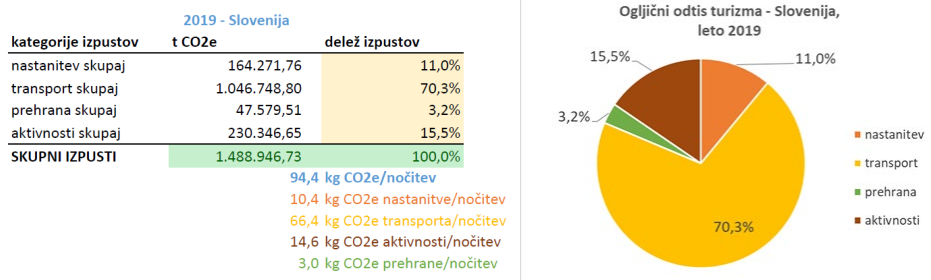
- izogibanjem aktivnostim sredi dneva,
- pričakovanjem hlajenja prostorov,
- prilagoditvijo opreme in oblačil: pričakujemo lahko nadaljnjo rast uporabe e-koles in avtodomov,
- umikom v višje ležeče predele,
- iskanjem doživetij ob vodi.

Temu je treba prilagoditi slovensko turistično ponudbo, marketing, pa tudi organizacijo dela. Ključno vprašanje bo iskanje primerih oblik diverzifikacije turizma, ki pa lahko pomenijo povečanje ogljičnega odtisa (hlajenje prostorov, povečana uporaba avtodomov, umetno zasneževanje) in so s tem potencialno oblike t.i. maladaptacije slovenskega turizma. Hkrati pa lahko slovenski turizem pričakuje največje spodbude s sistemskimi spremembami spodbujanja zelene mobilnosti, kjer sta pohodništvo in kolesarstvo osrednji obliki nizkoogljičnega turizma in ena izmed oblik prilagajanja na pričakovane spremembe zahtev turistov k bolj trajnostni ponudbi.

4 Ogljični odtis slovenskega turizma

Eden izmed osrednjih rezultatov projekta je bilo oblikovanje modela ocene ogljičnega odtisa slovenskega turizma, prilagojenega stanju dostopnih podatkov o turizmu, kot jih zbira Statistični Urad RS (Žnidaršič & Pozvek, 2023 (v tisku)). Analizirana so štiri področja turizma: prevoz do destinacije, nastanitve, doživetja oz. aktivnosti (kamor vključujemo tudi prevoz do doživetij) in prehranski sistemi.

Po modelu CRP projekta je delež prevoza turistov na destinacijo v celotnem ogljičnem odtisu slovenskega turizma za leto 2019 dobrih 70 %, vrednost aktivnosti 15 %, primarno zaradi prevoza po destinaciji, ki ga vključujejo aktivnosti, vrednosti nastanitev pa dobrih 10 %. Prehrana doda v skupni odtis dobre 3 %.

Slika 3: Ogljični odtis turizma Slovenije na letni ravni (2019)

Vir: izračun CRP modela v (Žnidaršič & Pozvek, 2023 (v tisku))

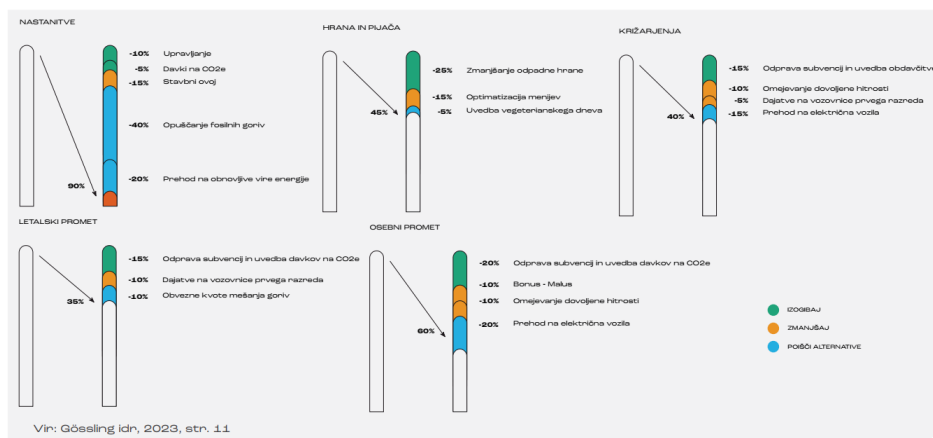
Prevoz do destinacije predstavlja tudi tri četrtine ogljičnega odtisa turistov, odvisno od razdalje in tipa prevoza. Rast turizma torej, ki je izpostavljena tudi v zadnji nacionalni strategiji razvoja turizma, ni združljiva s ciljem razpolovitve ogljičnega odtisa do 2030: vsaj dokler se korenito ne spremenijo sistemski pogoji prevoza turistov na destinacijo.

5 Priporočeni ukrepi blaženja podnebnih sprememb v turizmu

Resnost potreb po prilagajanju slovenskega turizma podnebnim spremembam ni vprašljiva je odvisna od nadaljnjih ukrepov za blaženje podnebnih sprememb, ki bodo določali t.i. scenarije projekcij podnebnih sprememb (RCP). Kateri scenarij se bo v resnici odvil, je odvisno od naporov na svetovni ravni. Če bodo izpusti toplogrednih plinov še naprej neustavljivo naraščali, bo potrebno prilagajanje na podnebne spremembe toliko intenzivnejše.

Rezultati pokažejo, da je potreben predvsem strateški fokus na prevozu turistov, ki zavzame največji delež ogljičnega odtisa slovenskega turizma. Na drugem mestu je potreben fokus na nastanitvah, kjer so pa potenciali hitrega doseganja ciljev do 2030 med vsemi področji turizma največji. Največji potencial za hitre spremembe je pri ogljičnem odtisu nastanitve. Po oceni (Gössling, Balas, Mayer, & Sun, 2023) lahko dosežemo celo do 90 % zmanjšanje ogljičnega odtisa nastanitve v turizmu do leta 2030 z ukrepi zmanjšanja porabe energije z boljšim upravljanjem in stavbnim

ovojem, opuščanjem fosilnih goriv in prehodom na obnovljive vire energije, pa tudi uvedbo obdavčitve izpustov toplogrednih plinov, glej Sliko 6).

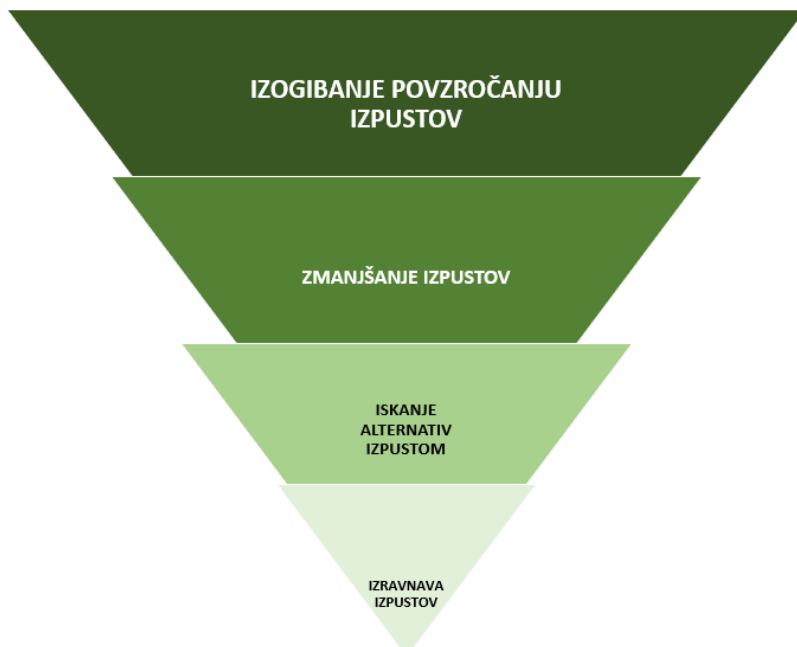
Slika 6: Potenciali ukrepov zmanjšanja ogljičnega odtisa glede na področje turizma

Vir: Gössling idr. 2023 v (Turnšek et al., 2024), str. 56

A največ ogljičnega odtisa turistov doprinese njihov prevoz. Dostopnost z železnico in javnim prevozom je nujna strateška usmeritev, kjer slovenski turizem žal izredno zaostaja in bo tja treba usmeriti največ moči in sredstev. Problem je kompleksen in poln paradoksov. Letala so npr. predstavljena kot del dražjega življenjskega stila, a so zaradi prepletenosti spodbud letalskemu prevozu in podhranjenosti investicij v železniški prevoz v resnici pogosto cenejša od vlakov. Kot je pred kratkim analiziral (Greenpeace, 2023), so vsaj v poletnem obdobju prevozi z vlaki med destinacijami po Evropi v več kot 70 % analiziranih prog dražji od prevozov z letali. Podnebju bolj prijazno potovanje z vlaki je tako žal privilegij: za tiste z več časa, več denarja in če gre za službeno potovanje, tiste z več moči.

Priporočila za blažjenje ogljičnega odtisa za osrednja področja slovenskega turizma, oblikovana v CRP Projektu »Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma« sledijo prioritetenemu vrstnemu redu: 1. izogibanje povzročanju izpustov toplogrednih plinov, (Avoid); 2. zmanjšanje izpustov (Reduce); 3. iskanje alternativ izpustom (Substitute); in 4. izravnava povzročenih izpustov (Remove = Compensate) (glej Sliko 5). Kot alternativo lahko predvsem namesto fosilnih goriv izberemo obnovljive vire energije, uporabljamo trajnostne materiale. Za izravnavo

se odločimo kot zadnjo možnost, če se izpustom res ne moremo izogniti ali jih občutno zmanjšati in poiskati alternativ. Pri tem sami ustvarimo ponore toplogrednih plinov ali plačamo preverjeno storitev, ki to obljublja (glej Slike 7 do 10).

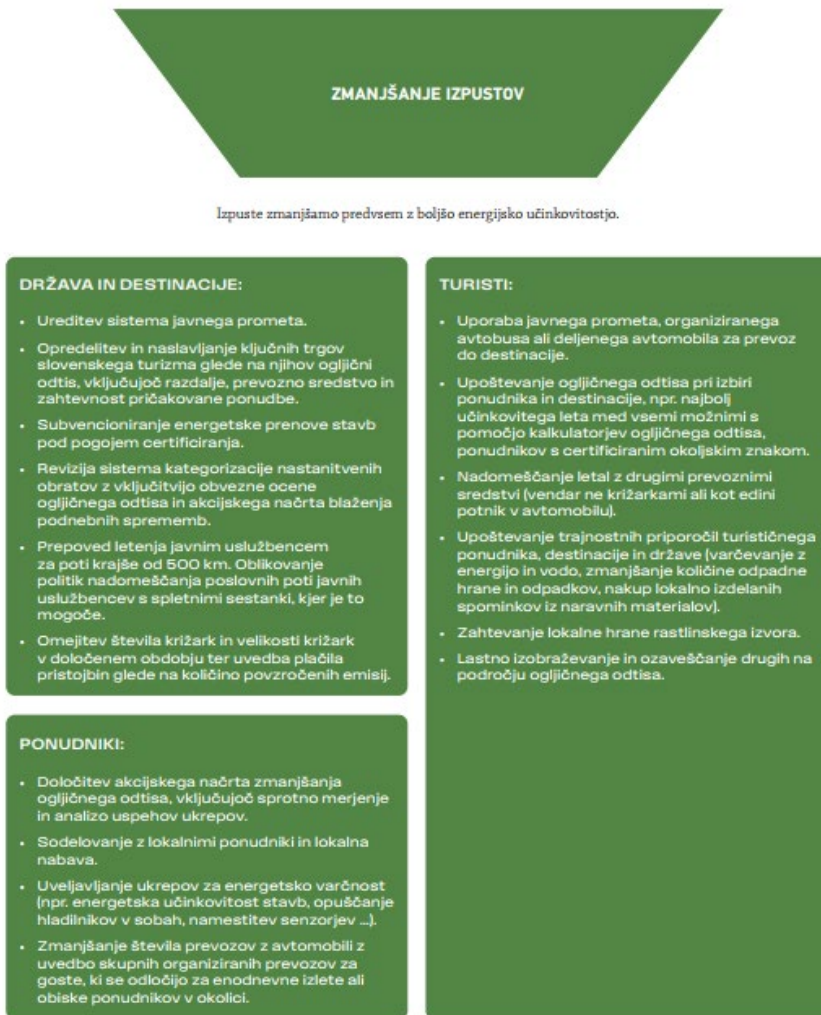
Slika 7: Hierarhija ukrepov blaženja podnebnih sprememb, 2021

Vir: (Turnšek et al., 2024), str. 43

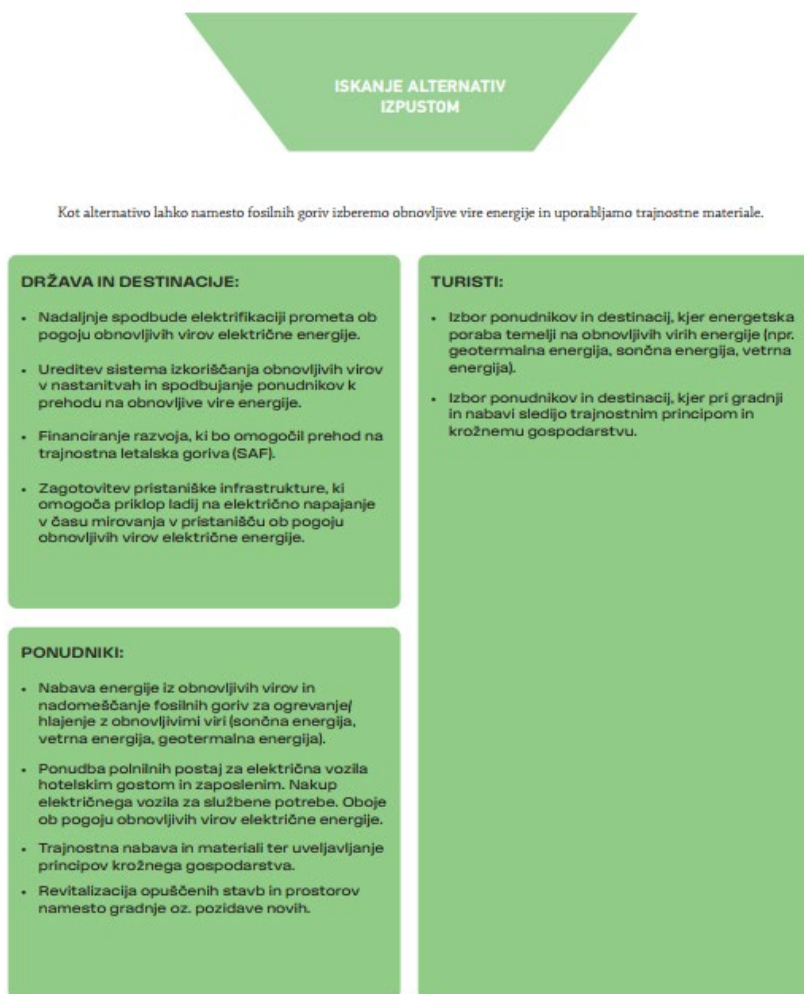
Slika 8: Ukrepi blaženja podnebnih sprememb, kjer se izogibamo povzročanju izpustov toplogrednih plinov v turizmu

Vir: (Turnšek et al., 2024), str. 44

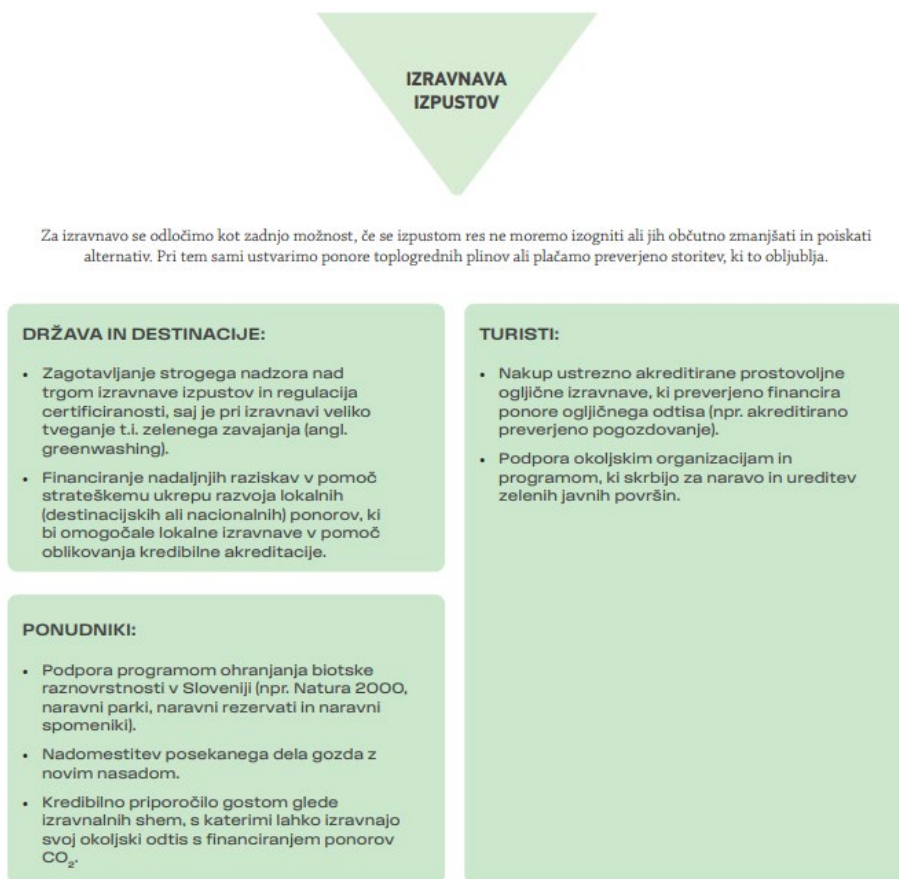
Slika 9: Ukrepi blaženja podnebnih sprememb, kjer zmanjšujemo izpuste toplogrednih plinov v turizmu

Vir: (Turnšek et al., 2024), str. 45

Slika 10: Ukrepi blaženja podnebnih sprememb, kjer iščemo alternative toplogrednim plinom v turizmu

Vir: (Turnšek et al., 2024), str. 46

Slika 10: Ukrepi blaženja podnebnih sprememb, kjer izpuste toplogrednih plinov v turizmu izravnavamo

Vir: (Turnšek et al., 2024), str. 47

Zahvala

Predstavljeni so rezultati CRP projekta »Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma« (ARIS V/7-2128), ki sta ga financirala Agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost RS in Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport RS. Zahvala gre v prvi vrsti vsem sodelavcem projekta (izvedba raziskave), Statističnemu Uradu RS (pomoč pri dostopu do podatkov) in Slovenski turistični organizaciji (večina slik uporabljenih v tem referatu je bila oblikovana s strani STO, ki je založila vodnik po podnebnih spremembah za slovenski turizem: »Podnebne spremembe in slovenski turizem: Priporočeni ukrepi prilagajanja podnebnim spremembam in blaženja podnebnih sprememb« (Turnšek et al., 2024).

Literatura

- Gössling, S., Balas, M., Mayer, M., & Sun, Y.-Y. (2023). A review of tourism and climate change mitigation: The scales, scopes, stakeholders and strategies of carbon management. *Tourism management*, 95, 104681.
- Greenpeace, C. (2023). *Ticket Prices of Planes and Trains-a Europe-wide analysis*. Vienna: Greenpeace.
- MGRT. (2022). *Strategija slovenskega turizma 2022-2028* Ljubljana: Republika Slovenija Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
- Scott, D., & Gössling, S. (2021). From Djerba to Glasgow: have declarations on tourism and climate change brought us any closer to meaningful climate action? *Journal of Sustainable Tourism*, 30(1), 199-222.
- Svet, E. (2022). Fit for 55 - EU načrt za zeleni prehod. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>
- Turnšek, M., Cooper, C., Pavlakovič, B., Kokot, K., Špindler, T., Žnidaršič, Z., . . . Pogačar, T. (2023 (v tisku)). *Climate change adaptation of tourism in Slovenia*. Maribor: University of Maribor Press.
- Turnšek, M., & Pogačar, T. (Eds.). (2023 (v tisku)). *Turizem in blaženje podnebnih sprememb: Oblikovanje modela ocene ogljičnega odtisa slovenskega turizma in priporočil za zmanjševanje ogljičnega odtisa v turizmu*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Turnšek, M., Rangus, M., Štuhec, T. L., Pavlakovič, B., Pozvek, N., Špindler, T., . . . Črepinšek, Z. (2024). *Podnebne spremembe in slovenski turizem: Priporočeni ukrepi prilagajanja podnebnim spremembam in blaženja podnebnih sprememb*. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija.
- UNWTO. (2004). *Djerba Declaration on Tourism and Climate Change*. Retrieved from <https://www.unwto.org/archive/global/event/1st-conference-climate-change-and-tourism>
- UNWTO. (2007). *Davos Declaration on Climate Change and Tourism* Retrieved from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/unwto/declarations.2007.17.02?download=true>
- UNWTO. (2021). *Glasgow Declaration: A Commitment to a Decade of Tourism Climate Action*. Retrieved from <https://www.unwto.org/the-glasgow-declaration-on-climate-action-in-tourism>
- Žnidaršič, Z., & Pozvek, N. (2023 (v tisku)). *Ocena ogljičnega odtisa turizma v Sloveniji* In M. Turnšek & T. Pogačar (Eds.), *Turizem in blaženje podnebnih sprememb: Oblikovanje modela ocene ogljičnega odtisa slovenskega turizma in priporočil za zmanjševanje ogljičnega odtisa v turizmu*. (pp. n.p.). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.